

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Qu. IX. De Divortio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

Aibus impudicis in absentia cohabitatis.

ista sit de actu conjugali, & propter illum, qui in presenti est licitus ei, qui delectatur. Alii tamen verius affirmant. Sit aliter difficultas est de conjugate, qui in absentia alterius se ipsum impudicè tangit: quem Sanchez similiter existimat non peccare mortaliter, si absit periculum pollutionis: tamen Vasquez, Diana & alii plurimi rectè non excusant à mortali. Vide dicta in *Materia de Peccatis Disp. 7. q. 4. num. 36. & seqq.*

QUESTIO VIII.

De Debito Conjugum ad Cohabitandum.

38. *Conjuges obligantur invicem cohabitare:*

CERTUM est apud omnes, teneri per se loquendo conjuges ad invicem cohabitandum. Hæc enim obligatio non solum supponitur in Jure civili & canonico: sed etiam apertè insinuat in verbis Dei per os Adæ pronuntiatis *Gen. 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suæ. Ipse quoque Christus Matth. 5.* ob solam fornicationis causam permittit viro ab uxore discedere. Immo hæc obligatio oritur ex ipsa natura contractus matrimonialis. Qui proinde *Institut. De patria potestate §. 1.* definitur, *Viri & mulieris conjunctio individua vitæ consuetudinem seu societatem continens. Et L. 1. ff. de ritu Nupt. Conjunctio maris & feminae, & consortium omnis vitæ.* Sine mutua etenim cohabitatione non solum nequit commodè præstari mutuum debitum copulæ conjugalis; sed illam etiam postulat recta prolis educatio, quæ utique patris & matris officiis indiget: aliaque obsequia, quæ conjuges invicem præstare debent, eandem requirunt. Unde ductu luminis naturæ etiam apud Gentiles conjugati cohabitationis officium servant. Et ad illam compelli possent conjuges, sive à iudice Ecclesiastico, etiam per censuras: sive à sæculari: idque tum ad instantiam partis, tum etiam ex officio. Quare vir diuturniore tempore se ab uxore absens sine justa causa, graviter peccat. Modica tamen absentia reputatur pro nulla, nec censetur rationabiliter alteri gravis.

Etiã ex natura rei.

Qui proinde ad id cogi possunt à iudice.

39. *Electio habitationis aut mutatio est legitima;*

Electio porrò habitationis per se loquendo spectat ad virum tanquam caput mulieris & administratorem familiæ. Qui proinde illam mutare potest, etiam in viâ uxore; quæ lege subjectionis & cohabitationis tenetur virum sequi, c. *Vnaqueque 13. q. 2.* Si tamen inter pacta conjugalia adjectum sit, ut vir teneatur in certo oppido vel provincia habitare, obligabitur vir illud observare: cum non repugnet naturæ Matrimonii iniri pactum, ut conjuges certo loco figant domicilium, adeoque illud sit justum, & consequenter obliget acceptatum, juxta Doctores communis, quos sequitur

Si tamen tenetur stare pactis quoad habitationem ipsius.

Sanchez l. 1. d. 40. & Basilius Rortius l. 12. c. 20. num. 8. Et consequenter non obligabitur uxor sequi virum foedifragum. Quod si tamen peculiaris ratio intercedat, quæquam necesse sit mutare habitationem, censetur talis casus in pacto, et si per juramentum firmato, exceptus: & consequenter tenebitur mulier eum sequi, sicut si pactum non intercessisset. Quemadmodum è contrà vir tenetur sequi mulierem, quæ ex necessitate cogitur habitaculum mutare: et si per se a noquum sit electio penes virum. Similiter si vir sit in exilium missus, tenebitur uxor, viro volente, comitari, ut docet Sanchez l. 1. disp. 4. num. 12. & plures alii, eò quod licet non sit particeps poenæ, tamen jure conjugii debeat esse particeps infortunii.

Notandum tamen, quòd ex justa causa possit conjux abesse à conjugate, etiam longo tempore, idque sive causa sit publica, sive privata; v. g. si Princeps ad militiam evocet, si ob negotia domestica iter faciendum sit, & aliquamdiu alibi morandum, v. g. ob lites, conservationem bonorum & tunc enim nequit uxor esse rationabiliter invitâ. Quod prudenti iudicio discernendum est attentâ negotiorum gravitate & rerum opportunitate. Similiter non tenetur uxor cohabitare viro cum gravi suo discrimine seu periculo in anima, corpore vel famâ. Quare nec tenetur sequi virum vagum, saltem quando tempore iniri Matrimonii non solebat vagari, vel id ignorabat uxor: nam esset nimis grave onus mulieris eam obligari ad hujusmodi sequelam mulieres non decentem. Quare potius teneretur ipse vir à tali vagatione desistere, ne uxorem in cohabitatione certo loco figenda deserat. Si tamen mulier tempore contractus mores viri noverat, videtur in illud onus consentisse, nisi causa vagandi sit turpis.

Qualiter autem ob adulterium, aliasque causas, vel etiam ex mutuo consensu, fieri possit separatio quoad torum & habitationem, patebit ex dicendis *quest. seq.*

QUESTIO IX.

De Divortio.

DIVORTIUM dicitur à divertendo, quia unus conjux ab altero divertit. Quod intelligi potest, vel quoad vinculum, vel quoad torum, vel insuper quoad habitationem. Hic autem, & simpliciter loquendo, sumitur pro diversione quoad torum & habitationem. Estque nihil aliud, quàm solutio Matrimonii quoad torum & habitationem; manente vinculo matrimoniali.

Dico I. Certum est, conjuges aliquando licitè facere divortium. Patet ex *Matth. quoad l. 19.* & definitur à *Tridentino sess. 24. can. 8. de Matrim. Si quis dixerit, Ecclesiam errare,* cum

... ob multas causas separationem inter con-
juges, quoad torum seu quoad cohabitationem, ad-
certum incertumve tempus, fieri posse decernit, a-
nathema sit.

DICO II. Potest conjux innocens ob
adulterium alterius facere divortium. Pa-
tet ex *Math. 19. Quicumque dimiserit uxorem
suam, nisi ob fornicationem &c.* Idem patet ex
Milevitano II. cap. 17. & c. Significasti & c.
Gaudemus, de Divortio: nec non ex communi
hi Patrum & Doctorum sententiâ, ac pra-
xi Ecclesiæ. Ratio est, quod jure naturali
non debeat fides servari frangenti fidem:
cum ergo adulterans frangerit fidem com-
miscendo se alteri, non tenetur innocens
reddere debitum aut cohabitare. Quamvis
pars nocens, non teneatur spontè desistere
à copula aut cohabitatione, sequè jure
quæritur privare, nisi innocens conscius fa-
ctus eam privet. Quare nec tenetur se pro-
dere, atque ita à petendo debito desistere.
Post noticiam quoque delicti potest ad-
huc petere copulam, non velut debitam,
sed benevolè concedendam.

Neque Christus *Math. 19.* hanc facul-
tatem divertendi de novo fecit, sed Am-
quam per se & de jure naturæ conjugii in-
nocentis competentem declaravit: ut pro-
inde etiam locum habeat inter infideles.
Ideoque veniens ad idem cum sua con-
sorte, potest divortium facere ob illius ad-
ulterium in infidelitate commissum, ut
colligitur ex cit. *c. Gaudemus* in fine. Præter-
ea et si exempli gratiâ faciat Christus men-
tionem viri, eadem tamen facultas compe-
tit mulieri, uti exploratum est ex praxi
Ecclesiæ, & canonibus, ut *c. Placuit* (quod
est de sumptibus ex *Milevitano*) 32. q. 7. & *c.*
Præcepit (quod est *Hieronymus*) & *c. Fin.* (quod
est *Innocentii I.*) 32. q. 5. & aliis. Idemque
satis constat ex *1. ad Cor. 7.* ubi Apostolus
ait, *Præcipere dominum, uxorem à viro non dis-
cedere, scilicet sine justa causa: quod si discesse-
rit, utique ex justa causa, puta ob fornicationem
viri (ut exponit Augustinus l. 1. de A-
duli. Conjug. c. 1.) manere nuptiam, aut viro
suo reconciliari. Ubi datur optio, adeoque
imponitur facultas à viro divertendi.*

Petens, an etiam ob reliquos actus casti-
tati conjugali repugnantes possit fieri abso-
lutum divortium? Resp. juxta commu-
nem sententiâ illud fieri non posse, ob
tactus inhonestos, aut pollutionem alieni
vel proprii corporis: eò quod fractio fidei
ad hujusmodi divortium sufficiens intelli-
gatur enormis illa ac perfecta & consum-
mata, quæ fit per divisionem carnis in al-
ium vel aliam in concubitu; cum tamen
juxta cum sola conjuge v. conjugii ma-
nere debuisset una caro. Sufficit nihilomi-
nus concubitus hujusmodi et si sodomiticus
(idem est de bestialitate) juxta *D. Bonaven-
ram, D. Thomam* & alios communiter, quos
citât & sequitur *Sanchez l. 10. d. 10. num. 3.*
Hernix Sum. Theol. pars IV.

A qua sententiâ in praxi non recedendum
putat *Basilius Pontius l. 9. cap. 16. num. 2.* etsi
oppositam speculativè approbet: quam post
Innocentium, Alvarum Pelagium, Palatium &
quosdam alios relatos à *Sanchez supra num.*
2. tenet *Aversa quest. 23. sect. 1.* eò quod Ju-
ra, ipsæque sententiæ Evangelicæ loqui vi-
deantur de solo adulterio, seu de fractione
fidei per divisionem carnis in copula ex se
aptâ generationi prolis adulterinæ, quæ
ita in domum & familiam possit induci: uti
ex ea sola sequitur affinitas, & in viro irre-
gularitas bigamiæ.

DICO III. Debet adulterium esse pec-
caminosum, ut sit causa sufficiens divortii.
Ita omnes Doctores. Ratio est: quia quod
culpâ caret, in damnum vocari non debet.
Deinde aliàs verè non est fractio fidei. Un-
de de violenter oppressâ id indubitatum est.
Idemque est, si mulier post intellectam
mortem viri, sed verè viventis, bonâ fide
contrahat, & cognoscat illum, cum quo
contrahit; quam proinde recusare non po-
terit vir prior, *c. Cum per Bellicam 34. q. 2.* nisi
post noticiam veritatis habuerit cum secun-
do copulam, aut exorto dubio post contra-
ctum, non servaverit regulas in tali dubio
servandas. Immo si post fidè dignam rela-
tionem de morte viri fornicetur, adhuc jux-
ta Doctores communiter & *c. Si virgo 34. q.*
2. virò redeunti non licebit divortium, eò
quod fides conjugii formaliter non sit vio-
lata.

Quòd si verò gravi metu compellatur ad
adulterandum, sicut eo non obstante gra-
viter peccat, & fidem frangit, sic & divor-
tium subjacet, ut habet communissima sen-
tentia, teste *Sanchez l. 10. d. 5. n. 16.* ubi ci-
tat *D. Bonaventuram, D. Antoninum, Durandum,*
Paludanum, Castro, Soto, Henriquez & plurimos
alios, contra *Abbatem, Silvestrum,* & quosdam
alios, quos refert & sequitur *Aversa q. 23.*
sect. 3. §. Tertio. Qui allegat illud *Augustini*
lib. 1. de Civit. c. 19. (quod refert *c. Proposito 32.*
q. 5.) *Mirabile dictu. Duo fuerunt* (scilicet *Lu-
cretia Romana, & filius Tarquini regis*)
& adulterium unum admisit. Verùm *Lucretia*
fuerat violenter oppressa. Alioquin si con-
sensisset, quantumvis ex metu, verè fuisset
adultera; etsi non hoc sensu, quasi adulter-
ium appetierit. Allegat præterea, quòd de-
licta simili metu commissa pœnis civilibus
aut ecclesiasticis non subjaceant. Verùm
hoc quoque parum refert: cum in præienti
non sit pœna, sed cessatio obligationis ob
fractam fidem, & illatam veram injuriam;
qualem etiam inferret cum obligatione
reparandi damna, qui ex metu incendisset
domum aut occidisset dominum.

Si autem vir consentiat in adulterium
uxoris, seu eam prostituat, rationi conso-
num est, & certum apud omnes, immo
decisum *c. Discretionem. De eo qui cogn. Con-*
san. eum ob hoc non posse divortium fa-
cere.

45.
Debet au-
tem adu-
terium esse
quâ tale
peccamino-
sum.
Sic ut à
violentiâ
passâ, vel
procedente
ex bona fide
nequas si-
ri divor-
tium.

46.
Non tollit
tamen gra-
vis metus
causam di-
vortii.

47.
Conjugem
prostituens
nequit fa-
cere divor-
cium;

cere. Estque tunc adulterium quodam loquendo modo non injuriosum personae conjugis scientis & volentis. Idem est de muliere respectu viri. Immo juxta Doctores communiter id verum est, si vir culpabiliter permittat, seu non impediat adulterium uxoris, dum commodè possit; utpote sic tacite & ipso facto consentiens. Et quamvis juxta Sanchez l. 10. d. 5. n. 5. aliud quoad hoc sit de uxore, eò quòd communiter mulieres non audeant viros suos reprehendere, neque id sit officium illarum veluti inferiorum, ut proinde taciturnitas in illis non reputetur consensus: tamen per se & consequenter loquendo, etiam uxor, quæ viro par est quoad debitum fidei conjugalis, debet impedire, dum commodè potest, ne tacite consentire censeatur: quamvis rarius in eis contingat, quòd id commodè facere possint.

Vir nec in adulterium tacite consentiens.

Secundum est de eo, qui expellit, aut alere recusat conjugem postea fornicatorem.

Quod si denique conjux compartem è domo expellat aut alimenta subtrahat, unde ipsa occasionem fornicandi sumat, adhuc locum habet divortium, tradit Sanchez supra num. 6. ex communi Doctorum sententia, quæ colligitur ex c. *Significasti*, & c. *Ex litteris, de Divortio*. Eò quòd sit tantum occasio remota; & alioquin injuria viri in alio genere, quam adulterii, non faciat compensationem delictorum.

48.

Datur compensatio delictorum.

Perinde, quis prius aut sapius peccaverit.

Dico IV. Datur compensatio delictorum & injuriarum, sic ut nequeat conjux facere divortium ob adulterium compartis, si & ipse in simile delictum incidit: ut patet ex c. *Significasti, de Divortio*, & c. *Intelleximus, de Adulterio*, & aliis juribus. Estque juxta Doctores communiter perinde, uter conjugum prius adulterium commiserit, vel quòd unius delictum sit publicum, alterius non, dummodo tamen delictum occultum alteri certò constet: est enim quoad forum conscientiae (quidquid sit de approbatione in foro externo) par conditio. Non requiritur etiam, ut delicta sint paria quoad numerum, ut rectè Doctores communiter: sed sufficit paritas quoad substantiam delicti sufficientis aliàs ad divortium faciendum. Quòd si etiam post latam sententiam divortii, etsi triplicem, detegatur delictum compartis, rescinditur ipsa sententia. Præterea si demum post sententiam latam, ante susceptum Ordinem sacrum, aut professionem Religiosam, ipse innocens delinquat, adhuc compensationi locus est, non solum ex officio judicis, sed juxta D. *Bonaventuram* & plurimos alios contra Sanchez d. 9. n. 30. *Bonacina* & alios, etiam ad instantiam partis. Et videtur expressum c. *Ex litteris, de Divortio*, ubi est sermo (uncolligitur ex contextu) de casu, quo intervenerat sententia: quamquam Sanchez contendat contrarium. Immo juxta eosdem Doctores videtur conjux in conscientia obligari ad revocandum dimissum, quando hic conscius delicti in-

Idem etiam post latam sententiam divortii.

Secundum ex officio judicis, sive ad instantiam partis.

stat. Alioquin hoc non urgente aut ignato delicti, non tenetur compari se proderè & compensationem offerre, juxta *aversa* q. 23. *sect. 4.*

Dico V. Non tenetur innocens facere divortium à conjuge nocente: ut docent omnes, & habet praxis, ipsaque ratio, nimirum quia nullo jure id præcipitur. Quando autem uxor adultera est contumax, & in flagitio perseverans, satis communiter docetur virum teneri facere divortium, ne censeatur vir consentire flagitiis uxoris, utque ita adhibeatur debita correctio. Quòd videntur respexisse quidam Canones referri soliti. Rarò tamen videtur esse ad hoc obligatio ob gravia incommoda divortii: quo utiliora sunt ordinariè alia remedia, v.g. minæ, verbera aliaque castigationes uxoris, ex quibus ipse satis advertat virum non probare licentiosam illius vitam. Rarius adhuc & difficilius contingit uxorem obligari ad faciendum divortium à viro adultero; ut prudenter consideranti satis patebit.

Dico VI. Potest innocens comparti adulteræ reconciliari condonando injuriam, & restituendo eam in pristinum jus: ut Canones, ratio & praxis manifestè docent. Idque etiam propria auctoritate, & post latam sententiam divortii, utpote ferri solitam sub hac limitatione: *Donec Spiritus sancti gratia dissidentes reconcilietur*. Immo potest innocens ad id cogere nocentem: cum sententia sit in merum favorem innocentis, & gravamen nocentis; nec per illam decernatur, ne innocens (qui juri suo non renuntiavit, neque eo privari, citra culpam potest, sed solum exemptus declaratur à jure alterius in ipsum) cogere queat partem adulteram, sed ne ab hac possit cogi. Quòd confirmatur, quia indubiè tenetur adulter reconciliari ante sententiam divortii, id volente innocente: ergo etiam post sententiam, utpote quòd non requiritur quoad totum, & juxta plurimos ne quidem quoad habitationem, & saltem non immutari innocentis.

Dixi in Conclusionem: *Potest reconciliari*: in rigore enim non tenetur, etsi adulter sit emendatus; ut certum est apud omnes, & clarum ex praxi Ecclesiæ, & expressum c. *Admonere* 33. q. 2. Et c. *De Benedicto* 32. q. 1. Et in ipso Evangelio, ubi conceditur divortium absolute & illimitate, ac non tantum in casu contumaciae adulteræ in delicto. Equitas tamen suadet, ut emendato reconcilietur, c. *Quod autem* 32. q. 1. & c. *Si Vir, de Adulterio*. Charitas etiam propria suadet, aut in casu periculi inconsueti, quòd aliis viis innocens superare non possit aut nolit, obligare innocentem posset ad reconciliationem.

Reconciliatio porro sive injuriæ condonatio fieri potest verbis, scripto, nutu

49.

Quid compari adultera flagitiosum.

50.

Potest innocens comparti adulteræ reconciliari.

51.

In rigore tenetur emendatus.

Est id quod dicitur apud.

52.

aut facto ipso. Inter facta verò ordinariè censetur signum esse reconciliationis, si certò cor scius & memor adulterii suæ compartis, scilicet sciens se non obligari ad torum, sed posse facere divortium, nihilominus libere consentiat in copulam, præsertim petendo debitum. Idque præiureretur in foro externo. In foro tamen conscientie copula, actusque subordinati non reconciliant, nisi quatenus adsit internus animus reconciliandi & permanendi in consortio conjugali; quo proinde absente, isti actus sufficerent.

Dico VI. Ad faciendum divortium quoad torum non requiritur sententia iudicis; ut habet communis & certa doctrina *D. Thoma, D. Bonaventura* & reliquorum. Ratio est: quia sententia non exigitur ex natura rei, neque etiam ex jure positivo. Negatio quoque debiti est actio privata & secreta; nec habet se per modum pœnæ iudicis, sed est usus propriæ libertatis in eo, qui solutus est debito, hoc ipso, quod non fuit servata fides conjugalis; quod ipsum erat valuti conditio inclusa in contractu conjugali: sicut usuvenit in aliis contractibus. Accedit, quod vir agnoscens uxorem quam scit adulteram, contrahat eo ipso irregularitatem bigamie. Addit *Aversa q. 2. sect. 7.* quod conjux innocens reddendo debitum, condonaret delictum sibi notum, nec posset amplius in iudicio exigere. Verùm si sententia iudicis esset necessario prævia divortio quoad torum, non posset consequenter redditio debiti inter se obligans esse sufficiens signum condonationis in ullo foro.

Dico VII. Ad faciendum divortium quoad habitationem, in foro conscientie per se loquendo non requiritur probabilius sententia iudicis, præsertim quando adulterium est notorium. Ita *Navarrus, Sotus, Sanchez, Bonacina, Rebullus, Diana* & plures alii, contra *Aversa sect. 2.* & plures, quos citat. Probat: quia in Evangelio *Matth. 19. 7.* & non requiritur sententia, conceditur seu declaratur facultas dimittendi adulteram, uti etiam in *c. Dixit Dominus* (quod est sumptum ex *Hieronymo in c. 19. Matth. 32. q. 1.* Et saltem in casu adulterii notorii id sumitur ex *c. Significasti, de Divortio*, ibi: *si notorium est mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipendam (quæ scilicet erat à viro dimissa) vir cogi non debet.* Vide *Rubricam* ibidem. Ratio est: quia facultas ista involvit in natura contractus matrimonialis; adeoque sicut ab aliis contractibus, sic & ab hoc quoad torum & habitationem resiliere licet præter auctoritate, dum non servantur conditiones præfixæ. Nec ullo jure præscribitur sententia iudicis. Nam *c. Porro, de Divortio*, est sermo de divortio quoad vinculum ipsum ratione impedimenti dirimentis affinitatis. Neque

Herincx Sum. Theol. Pars IV.

dispositio ista specialis juris debet extendi ad casum adulterii, in quo vinculum manet, nec datur facultas inveniendi alium matrimonium.

Quàmvis autem Conclusio potissimum sit vera de adulterio notorio, de quo solo illam admittunt *Glossa, Basilus Pontius, Cavinck* & plurimi alii: nihilominus per se loquendo etiam locum habet in adulterio occulto. Nam ratio præallegata etiam hic militat; pars enim innocens solum resilit à pacto mutæ habitationis, uti à pacto ori conjugalis, ob non servatam conditionem. Nec refert, quòd hujusmodi separatio sit res publica: nam similiter publica est separatio servi à domino, & tamen potest alteruter resiliere propriâ auctoritate, si pars non stet conditionibus. Similiter à sponsalibus & aliis pactis potest quis justa de causa resiliere propriâ auctoritate. In casu verò, quo pars reclamat, patet ei via juris quoad probandum defectum causæ, non autem quoad hoc, quod dimissio sit facta indebitè ob non præviâ sententiam iudicis.

Quòd autem scandalum attinet, id pari omnino ratione locum haberet in casu, quo divortium fieret ex consensu occulti adulteri: tunc enim alii quoque admittunt non requiri sententiam, & tamen pariter concurrunt publicitas ipsius separationis, & causa scandali. Cui sicut tunc, sic etiam in casu Conclusionis obviari posset seu deberet. Idemque per accidens locum similiter habere posset in Sponsalibus aliisve pactis publicè celebratis. Etsi autem sententia foret necessaria, quando scandalum grave non posset aliâ viâ evitari, id esset per accidens, nec à nobis negatur. Fateor tamen viam istam esse ordinariè tutiorem, & in foro externo solere exigi sententiam, saltem quando pars contradicit, ac interim manere rem in pristinis terminis.

Pico VIII. Facto divortio propter adulterium, certò potest conjux innocens intrare Religionem, aut vivere castitatem. Est expressum in jure *c. Agathosa 27. q. 2.* & *c. Constitutus, & c. Veniens, de Convers. Religionem* gat. Ratio est: quia ab obligatione ad hærendi comparti, sive quoad habitationem, sive quoad torum (quæ sola impedit ingressum Religionis, aut statum continentie) est omnino liber. Ob quam rationem poterit etiam vir innocens suscipere sacros Ordines. Vide *Sanchez lib. 10. d. 11.* Tamen conjux nocens non potest mutare statum ingrediendo Religionem, aut suscipiendo Ordinem sacrum, inconsulto aut invito innocente, nisi is jam statum immutabilem suscepisset: quia non obstante sententiâ divortii, quæ solum est in favorem innocentis, potest nocens ad reditum ac reconciliationem ab innocente cogi; cui proinde fieret præjudicium per mutationem status.

Ecc 3 Cen-

55. Immo est amò sit occultum,

56. Innocens post divortium potest ingredi Religionem aut vivere castitatem,

Aut suscipere sacros Ordines, si sit vir

in vel quomodo in licent conjugati nocenti.

Censetur autem innocens licentiam dare, quando statum mutanti non contradicit, cum facile posset; aut instanter ac sapius monitus, omnino reconciliari recusat. Immo tunc non obstat, quod licentiam ad mutationem status concedere nolle; cum censeretur irrationabiliter invitus. Si vero professio aut ordinatio fuisset sine debita licentia aut consensu facta aut recepta ab adultero, esset illicita, immo professio nulla; uti si innocens sine consensu partis similiter innocentis profiteretur aut ordinaretur. Quare uti, tunc, sic modò Matrimonium esset instaurandum: deberetque mala fide ordinatus debitum reddere, sed abstinere à petendo debito.

57.
*An compars
tunc ingredi
similiter re-
neatur, vel
renens
in saculo
vovere ca-
stitatem.*

Dum autem innocens Religionem ingreditur, non debet idcirco pars adultera similiter Religionem ingredi, aut votum castitatis, emittere: hoc enim non præscribitur in causa divortii à jure, sed quando stante illa & integro Matrimonio unus ingreditur Religionem de pura licentia alterius. Quare etiam si innocens licentiam istam daret adultero, adhuc ipsa non teneretur de rigore juris ingredi, aut vovere castitatem, ut advertit Sanchez d. 10. num. 15.

58.
*Qualiter
possit conjux
divertere à
comparte
ratione
scandali.*

Dico IX. Potest conjux facere divortium ratione scandali, quo compars conatur eum trahere ad peccatum. Ita Doctores communiter. Et consonat illud Christi Matth. 18. *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum &c.* Ratio est: tum quia præ aliis obligationibus & humanis commodis debet consulere salutem propriam: tum quia ob id potius debet posse licite divertere, quam ob infectionis corporalis periculum licite divertatur à leproso. Immo stante notabili periculo tenetur recedere. Secus, si moraliter sit satis securus, quod non cadet. Quamquam etiam tunc justè recedere posset: tum quia nimis durum est tolerare tales sollicitationes ad peccatum, tum quia aliquale saltem periculum adest. Neque ibi habet locum reconciliatio, aut condonatio, etiam expressa, vel compensatio; prævalente semper propriæ salutis debito. Sed solum durat ad tempus, donec alter respiscat, sic ut alter satis cautus de non ulteriori sollicitatione teneatur redire; immo nec recedere, si jam ante destiterit à similibus. Nec ulterius tutum est etiam ipsius judicis sententia: quamquam etiam ipsa non requiratur hic ad divertendum, ut fatetur ipse *Aversa*, etsi aliter sentiens de adulterio. Huc etiam spectat, si maritus tenter habere copulam illicitam seu sodomiticam cum uxore, durante illo periculo, seu quamdiu vir non emendatur. Immo prædicta copula actu exercita invitâ uxore juxta plerosque sufficit ad perpetuum divortium: etsi hoc tamquam non sufficienter probatum neget *Aversa* q. 23.

sect. 1. & alii. Similiter alia copula, quæ fit cum maligna seminis effusione extra naturale vas, & juxta Doctores communis non sufficit ad perpetuum divortium, sufficit saltem ad divertendum, donec vir corrigatur. Sciendum tamen, quod si causa divortii in præsentii proposito solum concernat torum, maneat per se loquendo obligatio cohabitandi.

Dico X. Quando unus conjugum non potest alteri cohabitare sine gravi periculo corporis, v.g. ob morbum contagiosum vel nimiam sævitiam, potest ab eo divertere, quamdiu durat periculum. Ratio est, quia nemo tenetur cum tanto incommodo juri alterius satisfacere. Idem quoad sævitiam deciditur c. *Ex transmissa*. & c. *Litteras*, de *Restit. spol.* Et quæ hoc verum, etsi uxor causam sævitie marito detulerit, v. g. per adulterium, ut colligitur ex c. *De benedicto* 32. q. 1. quia adhuc habet jus se tuendi, ne privatis vexationibus crucietur. Quia vero separatio solum permittitur ad vitandam malam tractationem imminentem, non ad ulciscendam illatam, idcirco ob factum præteritum, adhibita sufficienti cautione (quæ vel est juratoria, vel ut plurimum pignoratitia aut fidejussoria, prout circumstantiæ rerum & personarum quædebunt arbitrio prudentis judicis) non potest inchoari separatio c. *Intelleximus*, de *ius filios occiderunt*. Immo indicitur reductus quam primum satis providetur in posterum innocenti, juxta omnes, & habetur c. *Ex transmissa*, & c. *Litteras*. Sæpè tamen injuria jam illata justam præbet causam timoris in futurum, adeoque separationis. Et contra verò, etsi non sit illatum malum, sed meritò se rationabiliter timeatur interendum in futurum, licet separatio: cum subsistat illius ratio seu motus. Si denique non possit juxta prudentis judicis arbitrium sufficienti remedio provideri ad sedandam sævitiam conjugis, sive ad superandum justum timorem, est causa divortii perpetui, sive pro toto tempore quo res ita jacent, juxta omnes, & patet ex c. *Litteras*. Debet nihilominus bene attendi, ne timor sit vanus nec satis fundatus. Ad quem non statim sufficiunt quævis minæ, quas multi facile intentare, difficile vel nunquam exequi solent. Et (ut ait *Zipheus* 12. *Capitulat. Canonic. De Sponsal. & Matrim. Consult. 1.*) experientia indies docet minas terroresque in bono boatu incusso levi maliciâ postmodum confidere, præsertim in Belgis, quibus ejus, quod aliis Nationibus manet altâ mente repostum, amicus unus haustus amnestiam gignit.

Dico XI. Quando alter conjugum labitur in hæresim aut infidelitatem, potest innocens facere divortium, ut patet ex c. *Quæsvit*, c. *De illa*, & c. *Quanto*, de *Divortii*, c. *De hæresim*, & c. *Fin. de Convers. Conjug.* Idque non solum

lum quoad cohabitationem continuam, sed etiam quoad torum, ut est certum apud Doctores ex iuribus allegatis, in quibus dicitur saluum manere vinculum. Licet tumque est divortium juxta Doctores communiter, etiam secluso periculo infectionis, aut conatu, quem adhiberet haereticus. Nam absolute separationem concedit Ecclesia, & iuste in poenam peccati de se infectivi concedere potuit. Et quidem non requiritur sententia iudicis, *De illa, de Divortio*; ut etiam fateatur *Aversa q. 23. sect. 9.* secus sentiens de adulterio, etiam minus cohaerenter. Requiritur tamen, ut alter sit contumax, sive non sit emendatus, nec emendari paratus. Unde etiam facta divortio tenetur recipere discedentem ab haeresi, c. *De illa cit.* nisi fuerit separatus iudicio Ecclesiae, prout ibidem statuitur in odium haereticis.

Sed cum tot causas divortii assignaverimus, ipsumque *Tridentinum sess. 24. can. 8. de Matrim.* definiat ipsum variis ex causis ad certum incertumve tempus recte fieri posse: difficultas manet in hoc, quod Christus *Matth. 5. & 19.* non tantum exceperit solam fornicationem, sed insuper exclusit seu interdixit quamlibet aliam causam. Resp. Christum ibi nullam rationem voluisse excludere alias causas, ob quas etiam iure naturae licitum vel obligatorium est se ab alio separare: neque etiam voluisse privare publicam potestatem facultate separandi conjuges ex iura causa, v.g. in poenam criminis. Fecit tamen solius adulterii mentionem, eo quod ipsum per se & ex natura rei sit unica causa divortii absoluti & perpetui, causa inquam, propria & pertinens per se ad ipsum conjugium, cuius legibus propriis spectatis huiusmodi divortium ob illam haeret. Praeter quam potest exurgere causa extrinseca, v.g. haeresis, scandalum, con-

tagio &c. ob quam iure Ecclesiastico vel naturali liceat divertere ad certum incertumve tempus: sive possunt praeterea exurgere aliae causae communes solvendi humanas societates & conventiones, inter quas etiam Matrimonium computatur.

DICO XII. Possunt conjuges ex mutuo consensu se separare, sive ut melius Deo serviant, sive ob aliam honestam causam, idque vel ad tempus, vel in perpetuum: quia nullo iure obligantur uti matrimonio si absit periculum incontinentiae; estque ipsis liberum, etsi maneat in saeculo, uxore castitatem, ut docet *Augustinus Epist. 99.* Quod tamen votum, saltem perpetuum, iis qui invicem cohabitare perseverant, ob periculum incontinentiae ex mutua cohabitatione oriundum, non est facile permittendum, adeoque non nisi cum magna deliberatione, & cum ipsi ex longa experientia compererint, se sine notabili periculo facile ita vivere posse, ut notat *Connex disp. 35. n. 30.*

Potest ut conjux, sive vir, sive mulier, possit intrare Religionem, ultra consensum compartis requiritur, ut ipsa etiam Religionem intret, nisi ratione aetatis non sit suspecta de incontinentia, & tunc in saeculo manens votum castitatis emitat. Patet ex c. *Cum sis 4. & c. Ad apostolicam 13. de Convers. Conjug.* Eadem requiri in uxore, ut possit maritus sacris Ordinibus initiari, docent passim Doctores, & facta consuetudo, ipsaque rei congruentia: quamquam Jus commune expressè id non requirat, sed in c. *Conjugatus, eod. tit.* tantum exigatur, ut uxor continentiam professam virum absolvat. Uxoratus tamen non potest promoveri in Episcopum, nisi uxor Religionem intret, ut expressè statuitur c. *Sano, eod. tit.*

62. Qualiter denique liceat divorcium ex mutuo consensu.

63. Quid ultra consensum comparis requiratur, ut conjux intret Religionem,

Vel suscipiat sacros Ordines, Aut promoveatur ad Episcopatum.

FINIS

CON.